

LEUVENSE ECONOMISCHE STANDPUNTEN

1989/49

**BELGIE EN DE SCHULDEN VAN DE AFRIKAANSE LAGE
INKOMENSLANDEN**

Lodewijk BERLAGE

mei 1989

D/1989/2020/03

1. Inleiding

Einde 1988 bedroeg volgens de recentste gegevens van de Wereldbank de buitenlandse schuld van de ontwikkelingslanden 1320 miljard dollar. Het grootste deel hiervan, meer dan 60 % van het totaal, is verschuldigd door Latijns-Amerika en door Zuid- en Oost-Azië. De schuld van Afrika ten Zuiden van de Sahara werd geschat op 138 miljard dollar. Als percentage van de totale schuld van de Derde Wereld bedraagt ze een bescheiden 10 %. Voor de betrokken landen betekent ze evenwel een aanzienlijke last. Einde 1987 was hun gezamenlijke buitenlandse schuld gelijk aan hun BNP. De schuld van de Afrikaanse lage inkomenslanden¹ bedroeg het vijfvoudige van hun uitvoer van goederen en diensten. De buitenlandse schuld van de landen van Afrika ten Zuiden van de Sahara was dus verhoudingsgewijze aanzienlijk hoger dan die van de ontwikkelingslanden in hun geheel.

Tabel 1 : Buitenlandse schuld van de ontwikkelingslanden (einde 1987)(1)

	Totaal (mrd \$)	Schuld/BNP (%)	Schuld/ uitvoer(%)
Alle landen	1170	50	212
Latijns-Amerika	442	60	360
Afrika ten Zuiden van de Sahara	129	100	362
waarvan : lage inkomenslanden	72	103	505

(1) Enkel landen die rapporteren aan de Wereldbank

Bron : Wereldbank, World Debt Tables 1988-1989.

Zoals bekend liggen de oorzaken van de schuldcrisis zowel op het macro- als op het microvlak. Een aantal debiteurlanden gingen tijdens de zeventiger jaren leningen aan om hun economische groei sneller te laten verlopen dan wat hun deviezenopbrengst uit uitvoer en hun intern sparen mogelijk maakten. Ze werden hierin gestimuleerd door de liquiditeit op de kapitaalmarkten, door de daarmee samenhangende lage, zelfs negatieve, reële intrestvoeten en door extrapolaties van de gunstige evolutie van hun exportopbrengsten. Deze factoren verklaren ook de bereidheid van publieke en private kapitaalverstrekkers zulke leningen toe te staan. De situatie van de debiteurlanden werd precair wanneer bij het begin van de jaren tachtig de nominale en reële intrestvoeten omhoogschoten en de wereldeconomie en -handel stagneerden. Op dit niveau is de schuldenlast dus het resultaat van het falen van debiteuren en van kapitaalverstrekkers om de evolutie te voorzien van de wereldeconomie, zowel op financieel als op reëel vlak, zoals die zich feitelijk na 1979 heeft voorgedaan. Dit scenario van het ontstaan van het schuldenprobleem lijkt het meest toepasselijk op een aantal Latijns-Amerikaanse landen.

Op het microvlak gaat de aandacht naar de aanwending van de ontleende middelen. Wat de project- en uitvoerfinanciering betreft, rijzen vragen in verband met de aard van de projecten en de uitgevoerde kapitaalgoederen. In een aantal gevallen ging het om investeringen in niet rendabele "witte olifanten", die de overheden van ontwikkelingslanden om prestige- en andere redenen wilden doorvoeren. In de industrielanden vonden zij uiteraard bedrijven, die begerig waren de noodzakelijke uitrustingsgoederen te leveren, maar ook publieke, semi-publieke of private financiers en kredietverzekeraars, die bereid waren voor deze leveringen leningen toe te staan, resp. zulke kredieten te verzekeren. De last van zulke leningen is in het beste geval draagbaar wanneer de economische bedrijvigheid gunstig evolueert. Treedt een recessie in, dan rijzen er betalingsproblemen. Een treffende illustratie was het Inga-project in Zaïre. De rendabiliteit van dit project kon van bij de aanvang worden in twijfel getrokken. Toen de koperprijs in de tweede helft van de jaren zeventig verzwakte, kon Zaïre de last van de aangegane verplichtingen niet meer aan en

moest het een beroep doen op zijn schuldeisers om de aangegane leningen te herschikken. Meer algemeen lijkt de micro-benadering de beste invalshoek te vormen om het schuldenprobleem van een aantal Afrikaanse landen te verklaren. Ook in deze benadering is het schuldenprobleem het resultaat van het tijdelijk samengaan van de (vermeende) belangen van debiteurs en schuldeisers.

Bij het ontstaan van de schulden crisis in 1982 werd de hoop gekoesterd dat het probleem zich bij een herleving van de wereldeconomie automatisch zou oplossen. Geleidelijk is bij de schuldeisers de overtuiging gegroeid dat de vorderingen op de ontwikkelingslanden niet in hun geheel recupereerbaar zijn en dat moet worden gezocht naar mechanismen om de schuldenlast te verlichten. Private crediteuren hebben in individuele gevallen schuldverlichting toegestaan. Dit gebeurt o.m. via het omzetten van vorderingen in participaties of in nieuwe vorderingen met een lagere nominale waarde of intrestvoet. Meer algemeen hebben zij ruimte geschapen voor schuldverlichting door afschrijvingen op hun vorderingen op ontwikkelingslanden of door het verkopen ervan met forse discounts. Meer omvattende "vrijwillige" schuldverlichting door private schuldeisers werd recent bepleit door de V.S.-Minister van Financiën, Brady.

Ook verlichting van schulden aan publieke schuldeisers was tot voor kort beperkt tot individuele gevallen. Op de economische top van Toronto van juni 1988 werd echter een akkoord bereikt over een meer omvattend schema om de schuld van de lage-inkomenslanden te verlichten. De schulden van deze landen en het akkoord over de verlichting ervan worden in de volgende sectie nader besproken. We concentreren ons daarbij op de toepassing en het akkoord op de Afrikaanse lage inkomenslanden.

2. Het akkoord van de top van Toronto

Door President Mitterand van Frankrijk en door de Britse Minister van Financiën Lawson werden begin 1988 voorstellen geformuleerd om de publieke schulden van de lage inkomenslanden te verlichten. Mitterand stelde voor een derde van deze schulden kwijt te

schelden. Lawson bepleitte een verlaging van de intrestvoet bij ongewijzigde hoofdsom.

De publieke schulden zijn het resultaat van leningen die door de overheid of door publieke instellingen werden toegestaan of verzekerd. Bij verzekering gaat het gewoonlijk om exportkredieten en is de oorspronkelijke schuldeiser een particulier. Wordt de schuld niet terugbetaald, dan betaalt de kredietverzekeraar de crediteur geheel of gedeeltelijk uit en treedt daardoor pro rata in diens rechten. Leningen van de overheid of een publieke instelling worden gewoonlijk aan gunstvoorwaarden toegestaan, terwijl exportkredieten commerciële transacties zijn waarvoor marktvoorwaarden gelden. Wordt schuld ontstaan uit exportkredieten herschikt, dan gebeurt dit in principe aan de geldende marktintrestvoet.

De voorstellen van de Franse President en de Britse Minister van Financiën zijn op de economische top van Toronto in juni 1988 uitgemond in drie opties, waaraan vervolgens concrete vorm werd gegeven in het kader van de Club van Parijs. De maatregelen betreffen landen

- waarvan het jaarlijks inkomen per inwoner niet hoger is dan 500 dollar (nagenoeg de lage inkomenslanden in de classificatie van de Wereldbank die 450 dollar als scheidingslijn hanteert) ;
- en waarvan de schuldenlast minstens 30 % van de uitvoeropbrengsten bedraagt.

In feite zijn deze voorwaarden enkel toepasselijk op een aantal lage inkomenslanden van Afrika.

De betrokken landen komen slechts voor schuldverlichting in aanmerking indien ze een samenwerkingsakkoord hebben afgesloten met het IMF of de Wereldbank.

Optie A houdt in een kwijtschelding van één derde van de hoofdsom en een herschikking van de overblijvende twee derden aan de marktintrestvoet, met een respijtperiode van 8 jaar (tijdens

dewelke enkel intrest wordt betaald) en een aflossingsperiode van 6 jaar.

Optie B omvat louter een herschikking aan de marktintrestvoet. De respijtperiode is 14 jaar en de aflossingsperiode 11 jaar.

Optie C bestaat uit een verlaging van de intrestvoet met 3,5 % (of met de helft van de marktintrestvoet, indien deze lager is dan 7 %). De respijt- en aflossingsperioden bedragen, zoals in optie A, respectievelijk 8 en 6 jaar.

Bovenstaande opties gelden voor schulden die resulteren uit leningen aan commerciële voorwaarden. Voor kredieten die aan gunstiger voorwaarden werden toegestaan zou de operatie geen schuldverzwaring mogen veroorzaken. De intrest op de herschikte schuld zou niet hoger mogen zijn dan oorspronkelijk was bedongen. De terugbetalingstermijn zou 25 jaar bedragen, waarvan een respijtperiode van 14 jaar. Overigens zou de behandeling van de schulden aan commerciële en die aan zachte voorwaarden volstrekt gescheiden blijven. Een extra inspanning ter verlichting van de niet-commerciële schuld zou niet in mindering kunnen worden gebracht van de verplichte inspanning inzake commerciële schuld.

Optie B werd opgenomen op uitdrukkelijke vraag van de Verenigde Staten die beweerden omwille van wettelijke en budgettaire redenen geen kwijtschelding of verlaging van de intrestvoet te kunnen toestaan.

Het zal ook voor de niet-ingewijde duidelijk zijn dat optie B geen schuldverlichting inhoudt in de zin van opties A en C. Wie de geldende marktintrestvoet betaalt, ontvangt geen gunst. Hij betaalt de normale prijs van een lening. Men zou weliswaar kunnen voorhouden dat de verlenging van de termijnen een gunstige zaak is voor de debiteur. Maar zoals in de volgende sectie zal worden geargumenteed, impliceert dit slechts een beperkte schuldverlichting.

Opvallend is dat op de top van Toronto en in de Club van Parijs bij de vergelijking van de drie opties de term "equivalent" uitdrukkelijk wordt vermeden. Equivalentie van verschillende vormen van schuldverlichting is een begrip waaraan een concrete economische inhoud kan worden gegeven. Hiervoor wordt verwezen naar de volgende sectie, waarin zal worden aangetoond dat optie B niet equivalent is met A en C. In de officiële documenten worden de drie opties enkel "vergelijkbaar" ("comparable") genoemd. Vergelijkbaarheid is een vaag begrip, zonder concrete inhoud. Dat de opties vergelijkbaar worden genoemd, betekent enkel dat de crediteurlanden na een politieke onderhandeling erover akkoord waren ze als vergelijkbaar te beschouwen.

Vooraleer de equivalentie van de drie opties nader te onderzoeken, is het interessant na te gaan op welke Afrikaanse landen de schuldverlichting uitgewerkt in de Club van Parijs toepasselijk is. In Tabel 2 worden de lage-inkomenslanden van Afrika ten Zuiden van de Sahara vermeld, die in 1987 een per capita-inkomen hadden beneden 500 \$, plus Senegal, dat veelal bij deze landen wordt gerangschikt. De landen, die in 1987 een schuldendienst-uitvoerratio hadden van meer dan 30 % worden met een sterretje aangeduid.

De schuldendienst in de Wereldbankstatistieken heeft enkel betrekking op de lange termijn-schuld. Bij de berekening van de schuldendienst-uitvoerratio gebruikt de Wereldbank in de teller de effectief betaalde schuldendienst. Deze is, indien een land zijn verplichtingen niet nakomt, lager dan de reëel verschuldigde schuldendienst. In tabel 2 wordt bij de berekening van de schuldendienst-uitvoerratio in de teller de voor 1987 geprojecteerde schuldendienst gebruikt (voor sommige landen 1986) als een benadering van de verschuldigde. De zo berekende ratio's liggen uiteraard hoger dan de schuldendienst-uitvoerratio's die de Wereldbank publiceert.

Tabel 2 : Per capita inkomen en schulden van de lage inkomenslanden van Afrika ten Zuiden van de Sahara (1987).

	Per.cap. inkomen	Totale schuld	Schuld/ BNP	Publieke lange- termijn- schuld(1)/ totaal	Korte termijn- schuld(2)/ totaal	Schulden- dienst(3)/ uitvoer
	(\$)	(mrd.\$)	(%)	(%)	(%)	(%)
Benin*	310	1,1	69	47	18	55
Burkina Faso	200	0,9	45	88	8	13 (4)
Burundi*	250	0,8	63	93	5	37
Cabo Verde	500	0,1	75	90	8	.
C.A. Rep.	330	0,6	55	85	11	18
Chad	150	0,3	33	71	15	4
Comoren*	370	0,2	103	92	7	31
Djibouti	.	0,2	.	82	16	.
Eq. Guinea*	.	0,2	.	86	9	45 (4)
Ethiopië	120	2,6	52	78	6	25
Gambia	220	0,3	154	80	14	13
Ghana	390	3,1	63	62	28	12
Guinea	320	1,8	86	85	9	.
Guinée-Bissau*	160	0,4	349	73	8	116
Kenya*	330	6,0	77	62	16	31
Lesotho	370	0,2	38	91	2	4
Liberia	450	1,6	152	59	29	29 (4)
Madagascar*	200	3,4	183	84	8	86
Malawi*	180	1,4	109	81	15	30
Mali	210	2,0	104	89	8	20
Mauritanië*	440	2,0	234	86	8	41
Mozambique	150	.	.	.	.	.
Niger*	260	1,7	81	61	10	52
Rwanda	300	0,6	28	91	7	13
Sao Tome P.*	290	0,1	351	95	4	102
Senegal	510	3,7	82	76	16	21
Sierra Leone*	310	0,7	73	65	22	31 (4)
Somalia*	290	2,5	123 (4)	84	10	155 (4)
Sudan,*	330	11,1	138	56	26	94
Tanzania*	220	4,3	153	84	6	61
Togo*	290	1,2	106	78	15	32
Uganda*	260	1,4	37	75	21	31
Zaïre*	150	8,6	164	75	15	42
Zambia*	250	6,4	334	59	32	55
Totaal	245	71,5	103	71	17	38

(1) Lange termijn publieke en publiek gewaarborgde schuld aan officiële schuldeisers

(2) Inclusief schuld aan IMF.

(3) Geprojecteerde terugbetaling en intrest op lange termijn-schulden gedeeld door de actuele uitvoer van 1987.

(4) 1986.

Bron : Wereldbank World Debt Tables, Vol. II, 1987-88 en 1988-89.

Uit tabel 2 blijkt dat de Afrikaanse lage inkomenslanden op het einde van 1987 een totale schuld hadden van 72 miljard \$ en dat daarvan 71 % bestond uit publieke lange termijnschuld, d.w.z. schuld in hoofde van de overheid van het debiteurland of door haar gewaarborgd, en verschuldigd aan de overheid of publieke instellingen in het crediteurland. Van de overblijvende 29 % hadden 17 % betrekking op korte termijnschulden, inclusief schuld tegenover het Internationaal Monetair Fonds. De lange termijn-schuld met een privaat karakter was dus relatief weinig belangrijk. De schuldendienst-uitvoerratio berekend over alle landen in tabel 2 waarvoor gegevens beschikbaar waren, bedroeg 38 %.

Van de 34 Afrikaanse lage inkomenslanden voldeden in 1987 twintig (inclusief Mozambique, waarvoor geen gegevens worden gepubliceerd) aan de voorwaarde van een schuldendienst-exportratio van minstens 30 %. Hun globale schuld bedroeg 53,5 mrd \$. Vijf andere landen (Ethiopië, Ghana, Guinea, Liberia en Senegal) voldeden bijna aan de voorwaarde of voldeden er werkelijk aan in voorgaande jaren. Zij worden wellicht voor schuldverlichting in aanmerking genomen. De globale schuld van de 25 landen in deze twee groepen, bedroeg in 1987 66,5 mrd \$, d.w.z. 93 % van de schuld van de Afrikaanse lage inkomenslanden.

Het schema van de Club van Parijs werd reeds toegepast bij de herschikking van de schulden van zeven landen: Mali, de Centraal-Afrikaanse Republiek, Madagascar, Niger, Tanzania, Senegal en Uganda². Op te merken valt dat drie van deze landen niet strikt aan het criterium van een schuldendienst-uitvoerratio van minimum 30 % voldoen. In sectie 5.1 wordt geargumenteed dat zulke toepassing van het akkoord op landen met een lagere dan vereiste schuldendienst wenselijk is.

3. Equivalente vormen van schuldverlichting

Onder schuldverlichting verstaat men één of meerdere wijzigingen in de voorwaarden van een lening, die tot gevolg hebben dat de last van de schuld voor de debiteur wordt verminderd. De schuldenlast vloeit voort uit de betalingen die de debiteur moet

verrichten uit hoofde van intrest op en aflossing van zijn schuld. Deze betalingen gebeuren op verschillende tijdstippen. Het is daarom niet zinvol de schuldenlast te berekenen als de som van de intresten en de aflossingen. Een betalingsverplichting in een nabije toekomst weegt immers zwaarder dan een betalingsverplichting in een verdere toekomst. De schuldenlast wordt daarom best berekend als de actuele waarde van de betalingen die de debiteur zal moeten verrichten³. Deze actuele waarde bestaat uit drie elementen.

- (1) de som van de geactualiseerde betalingen van intrest op het ontleende bedrag tijdens de respijtp periode ;
- (2) de som van de geactualiseerde aflossingen ;
- (3) de som van de geactualiseerde betalingen van intrest op het nog uitstaande deel van het ontleende bedrag tijdens de aflossingsperiode.

Een wiskundige formule voor de berekening van de actuele waarde van de last van een lening, die in gelijke schijven moet worden afgelost, wordt gegeven in bijlage. Bij de berekening van de actuele waarde wordt de marktintrestvoet als disconto- of actualisatievoet gebruikt. De schuldenaar heeft immers potentieel de mogelijkheid zijn schuldverplichtingen langs de markt over de tijd te spreiden.

Uitgaande van het voorgaande kan schuldverlichting worden bepaald als een wijziging in de voorwaarden van een lening die leidt tot een daling van de actuele waarde van de schuldenlast voor de debiteur. Een schuldverlichting kan op drie wijzen tot stand komen.

1. Gehele of gedeeltelijke kwijtschelding
Deze impliceert een daling van het terug te betalen hoofdbedrag, maar ook van de te betalen intresten, vermits die enkel verschuldigd zijn op het niet-kwijtgescholden deel van de hoofdsom.

2. Verlaging van de intrestvoet
Bij gelijkblijvende hoofdsom en termijnen leidt deze tot een daling van de intrestbetalingen en dus tot een verlichting van de schuldenlast.
3. Verlenging van de respijtp periode en/of de aflossingsperiode
De verlenging van de respijtp periode en/of van de aflossingsperiode leidt tot een schuldverlichting indien de intrestvoet op de lening lager is dan de marktintrestvoet. In tegenstelling tot wat soms wordt gesteld, is er geen schuldverlichting indien de betrokken termijnen worden verlengd voor een lening aan de marktintrestvoet. Inderdaad, indien op een lening de marktintrestvoet wordt aangerekend, betaalt de debiteur de normale prijs voor zijn krediet. Een verlenging van de termijnen van respijt en van aflossing impliceert dan enkel een herschikking van de schuldverplichtingen over de tijd, zonder dat de schuldenlast wordt verlicht. (De formule in bijlage toont dat de actuele waarde van de betalingen op een lening aan de marktintrestvoet gelijk is aan de hoofdsom, onafhankelijk van de termijnen). Schuldverlichting zou wel optreden indien, omwille van een verhoogd risico op intrestbetalingen en aflossingen tijdens de periode van verlenging een hogere discontovoet wordt toegepast dan de marktintrestvoet. In de berekeningen, die volgen, wordt hiermee rekening gehouden.

De berekening van de actuele waarde van de verplichtingen van de debiteur laat toe exact te bepalen met welk percentage een schuld wordt verlicht indien de voorwaarden van de schuld worden veranderd. De verlichting is gelijk aan het verschil tussen de actuele waarde van de oorspronkelijke en de nieuwe schuldenlast. De berekening laat ook toe equivalente maatregelen van schuldverlichting uit te werken. Zulke maatregelen zijn equivalent indien ze eenzelfde daling van de actuele waarde van de schuldenlast impliceren.

Tabel 3 : Schuldverlichting onder alternatieve wijzigingen van de leningsvoorwaarden (aflossing in gelijke schijven, marktintrestvoet 8,5 %).

Kwijtschelding (%)	Intrestvoet (%)	Respijtperiode (jaren)	Aflossingsperiode (jaren)	Schuldverlichting (%)
<u>Optie A</u>				
33,3	8,5	8	6	33,3
<u>Modaliteiten equivalent met optie A</u>				
0	3,8	8	6	33,3
0	5,0	±17	6	33,3
0	5,0	8	±29	33,3
0	5,0	14	±13	33,3
<u>Optie C</u>				
0	5,0	8	6	24,9
<u>Optie B</u>				
0	8,5	14	11	2,6 (1)
0	8,5	14	11	8,9 (2)
<u>Optie B zonder terugbetaling</u>				
0	8,5	14	geen	31,9

- (1) Discontovoet voor de jaren 15-25 is 10,5 % (8,5 % plus 2 % risicopremie).
- (2) Discontovoet voor de jaren 15-25 is 17 % (dubbel van 8,5 %).

Deze werkwijze kan worden toegepast op de drie opties uitgewerkt in het kader van de Club van Parijs. Er wordt uitgegaan van een marktintrestvoet van 8,5 %. Deze is van dezelfde orde van grootte als de intrestvoeten die thans door de Nationale Delcredere dienst bij schuldherschikkingen worden toegepast. De intrestvoet van 8,5 % wordt bij de berekening van de actuele waarde gebruikt als disconto- of actualisatievoet.

De schuldverlichting impliciet in de drie opties wordt weergegeven in tabel 3. De kwijtschelding van één derde van de hoofdsom, met behoud van de marktintrestvoet (optie A) brengt uiteraard een schuldverlichting van één derde mee.

De vermindering van de intrestvoet met 3,5 %, bij respijt- en aflossingstermijn van 8, respectievelijk 6 jaar (optie C) impliceert daarentegen een schuldverlichting van 25 %. Tabel 3 toont ook dat bij die termijnen de intrestvoet zou moeten verlaagd worden tot 3,8 % om een schuldverlichting van één derde te realiseren. De intrestvoetdaling moet dus 4,7 % bedragen om equivalent te zijn met de kwijtschelding van één derde van de hoofdsom.

Men zou uiteraard ook kunnen beslissen een verlaging van de intrestvoet met 3,5 % (dus tot 5 %) te combineren met een verlenging van de respijtperiode of van de aflossingsperiode, om zo tot een schuldverlichting van één derde te komen. Tabel 3 toont dat hiertoe een substantiële verlenging van de termijnen noodzakelijk is. Indien de aflossingsperiode op 6 jaar wordt gehouden, moet de respijtperiode op 17 jaar worden gebracht. Indien de respijtperiode van 8 jaar wordt behouden, moet de aflossingsperiode zelfs worden verlengd tot 29 jaar. Uiteraard zijn ook combinaties van de verlenging van beide termijnen mogelijk. Indien b.v. de respijtperiode op 14 jaar zou worden gebracht, moet de aflossingsperiode 13 jaar worden om bij een intrestvoet van 5 % een schuldverlichting van één derde te bewerken.

Het besluit is dus dat bij een marktintrestvoet van 8,5 % de verlaging van de intrestvoet met 3,5 % (optie C) minder schuldverlichting inhoudt dan de kwijtschelding van één derde voorzien in optie A. Om de equivalentie te bewerken moeten bij een intrestvoetverlaging met 3,5 % de respijt- en/of de aflossingsperiode worden verlengd.

Beschouwen we nu optie B, namelijk de verlenging van de respijtperiode van 8 tot 14 jaar en van de aflossingsperiode van 6 tot 11 jaar. Indien dit gebeurt met behoud van de marktintrestvoet, en indien deze wordt gebruikt als discontovoet, treedt er, zoals hierboven bemerkt, geen schuldverlichting op. De debiteur blijft als het ware de prijs van de lening betalen. Men kan echter argumenteren dat de verlenging van de looptijd van de lening van 14 tot 25 jaar bijkomende risico's inhoudt en dus wel degelijk een schuldverlichting meebrengt. Dit argument komt er op neer dat men voor de actualisatie van de betalingen tijdens de bijkomende jaren (15 tot 25) een hogere discontovoet moet toepassen dan deze die gebruikt wordt voor de actualisatie tijdens de eerste 14 jaren. Met hoeveel de discontovoet moet worden verhoogd, hangt af van het bijkomend risico. In tabel 3 worden twee alternatieven voorgesteld. In het eerste wordt de discontovoet verhoogd met 2 % (tot 10,5 %), in het tweede wordt hij verdubbeld en bedraagt hij dus 17 %.

Een verhoging van de discontovoet met 2 % voor de jaren 15 tot 25 impliceert een schuldverlichting van ongeveer 2,5 %. Een hogere inschatting van het bijkomend risico, geconcretiseerd in een verdubbeling van de discontovoet, doet de schuldverlichting oplopen tot ongeveer 9 %. Een verdubbeling van de discontovoet voor de latere jaren lijkt evenwel een onrealistisch hoge inschatting van het risico. Het is dus duidelijk dat bij toepassing van optie B de schuldverlichting veel lager is dan bij opties A en C.

Tabel 4 : Tijdsprofiel van de betalingen door de debiteur op een lening van 1000 fr. onder opties A,B en C.

Optie	A	B	C
Jaar			
1	56,7	85,0	50,0
2	56,7	85,0	50,0
3	56,7	85,0	50,0
4	56,7	85,0	50,0
5	56,7	85,0	50,0
6	56,7	85,0	50,0
7	56,7	85,0	50,0
8	56,7	85,0	50,0
9	167,8	85,0	216,7
10	158,3	85,0	208,3
11	148,9	85,0	200,0
12	139,4	85,0	191,7
13	130,0	85,0	183,3
14	120,6	85,0	175,0
15	0,0	175,9	0,0
16	0,0	168,2	0,0
17	0,0	160,5	0,0
18	0,0	152,7	0,0
19	0,0	145,0	0,0
20	0,0	137,3	0,0
21	0,0	129,5	0,0
22	0,0	121,8	0,0
23	0,0	114,1	0,0
24	0,0	106,4	0,0
25	0,0	98,6	0,0

A : kwijtschelding 1/3 ; 8,5 % ; respijtperiode 8 j. ;
aflossingsperiode 6 j.

B : kwijtschelding 0 ; 8,5 % ; respijtperiode 14 j. ;
aflossingsperiode 11 j.

C : kwijtschelding 0 ; 5,0 % ; respijtperiode 8 j. ;
aflossingsperiode 6 j.

Interessant is ook na te gaan welke schuldverlichting zou optreden indien gedurende 14 jaar de marktintrest wordt betaald op het geheel van de schuld en daarna geen enkele betaling meer plaatsvindt. (Dit komt neer op de toepassing vanaf jaar 15 van een discontovoet van oneindig). In dit geval is de schuldverlichting ongeveer 32 %, dus iets minder dan onder optie A. De intrestbetalingen gedurende de respijtperiode van 14 jaar, voorzien in optie B komen er dus op neer dat 68 % van de schuldendienst wordt voldaan.

De vergelijking van de drie opties kan ook gebeuren aan de hand van het tijdsprofiel van de betalingen. Deze omvatten intrestbetalingen en aflossingen. Ze worden voorgesteld in tabel 4. Daaruit blijkt dat gedurende de eerste 8 jaren de betalingen het hoogst zijn onder optie B en het laagst onder optie C. Vanuit het standpunt van een debiteurland, dat geïnteresseerd is enerzijds in de verlichting van zijn schuld en anderzijds in de vermindering van zijn schuldendienst in de onmiddellijke toekomst, is optie C te verkiezen indien het grootste gewicht gaat naar de nabije toekomst. Optie A wordt verkozen indien de schuldverplichtingen over de ganse looptijd primeren. Optie B is zowel wat de schuldverlichting als wat de betalingen in de nabije toekomst betreft veel minder interessant dan opties A en C. In economische termen is B vanuit het standpunt van de debiteur een gedomineerde optie.

4. De Belgische houding tegenover de schulden van de Afrikaanse lage inkomenslanden met zware schuldenlast

De Belgische vorderingen op de Afrikaanse lage inkomenslanden met zware schuldenlast per einde juni 1988 worden weergegeven in tabel 5. Opvallend in deze tabel is dat de vorderingen van de Delcrederedienst, die ontstaan zijn uit schadevergoedingen aan niet-uitbetaalde Belgische schuldeisers, veel zwaarder doorwegen dan de vorderingen uit leningen van Staat tot Staat. De

verschuldigde intresten op Delcredere-vorderingen belopen in het jaar 1989 alleen reeds meer dan de verschuldigde aflossingen op leningen van Staat tot Staat over het decennium 1988-1997 (1.595 mln. F.).

Tabel 5 : Vorderingen van België op de Afrikaanse lage inkomenslanden met zware schuldenlast per 30 juni 1988 (mln. F.)(1)

	Hoofdsom	Intresten
Leningen van Staat tot Staat	7.516 (41)	-
Vorderingen van de Nationale Delcredere dienst	20.635 (2.075)	10.740 (1.936)

(1) Tussen haakjes bedragen verschuldigd in 1989.

Het totale bedrag van de intresten op de Delcrederevorderingen is groter dan de hoofdsom van de leningen van Staat tot Staat. Vanuit het standpunt van de debiteurlanden ligt het knelpunt, wat de schulden aan België betreft, dus duidelijk bij de verplichtingen tegenover de Nationale Delcredere dienst.

Beschouwen we nu de houding van België ten aanzien van deze schulden. De Ministerraad heeft op 21 oktober 1988 beslist af te zien van de aflossingen verschuldigd door de betrokken landen op de leningen van Staat tot Staat en dit voor de periode 1988-1997. Het betreft zoals hoger vermeld, een bedrag van 1.595 mln. F wat overeenstemt met 21,5 % van de verschuldigde hoofdsom. (In de persmededeling over de betrokken ministerraad wordt verkeerdelijk gesproken van de vermindering met één derde van de schuldenlast van de armste landen aan België). België draagt dus meer bij tot de verlichting van de betrokken schulden dan wat strikt genomen in de afspraken is voorzien.

Wat de schulden aan de Nationale Delcredere dienst betreft, werd geen formele beslissing getroffen, maar wordt een voorkeur geformuleerd voor optie B. Zoals aangetoond in sectie 3 impliceert deze optie hoogstens een schuldverlichting met enkele percenten. Ze blijft daarmee ver beneden de verlichting impliciet in opties A en C. Concreet betekent dit dat de Afrikaanse lage inkomenslanden jaarlijks ongeveer 2 miljard F aan intresten blijven betalen van 1989 tot 2002, meer dan de kwijtgescholden aflossingen op de leningen van Staat tot Staat over het decennium 1988-1997. Naast België zijn er slechts enkele landen van de Club van Parijs die deze harde lijn aanhouden, waarvan het voornaamste de Verenigde Staten zijn. Deze voeren aan dat ze opties A en C om wettelijke en budgettaire redenen niet kunnen toepassen. Het budgettaire argument klinkt op zijn minst weinig overtuigend.

De Belgische weigering om de schulden van de Afrikaanse lage inkomenslanden met zware schuldenlast aan de Nationale Delcredere dienst op merkbare wijze te verminderen is weinig realistisch en moreel aanvechtbaar. De houding is weinig realistisch omdat nauwelijks iemand verwacht dat de betrokken schulden ooit zullen betaald worden. Enkel een forse verlaging van de schuldenlast van de betrokken landen kan hun economieën op gang helpen en het hun mogelijk maken hun resterende verplichtingen na te komen. Dat deze schulden niet volledig zullen worden terugbetaald, wordt door de Nationale Delcredere dienst zelf impliciet aanvaard: in de balans van de Dienst komen deze vorderingen voor minder dan 50 % van hun boekwaarde voor.

Ook op morele gronden is de Belgische weigering om ten aanzien van de schulden aan de Delcredere dienst tot schuldverlichting van enige omvang over te gaan aanvechtbaar. Weliswaar is de regel dat debiteuren hun schulden moeten betalen belangrijk voor een ordelijk verloop van de economische relaties tussen vrije individuen en organismen. De sporadisch geformuleerde eis tot volledige kwijtschelding van de schulden van (groepen van) ontwikkelingslanden gaat lijnrecht in tegen die regel en is daarom weinig realistisch. Maar terzelfdertijd moet men de morele

verantwoordelijkheid poneren van de regeringen van rijke landen die leningen hebben toegestaan of verzekerd voor projecten, die van bij de aanvang van dubieuze kwaliteit waren. Indien zij daarmee destijds op de eerste plaats de uitvoer van nationale ondernemingen wilden stimuleren, dan rust op hen een deel van de verantwoordelijkheid voor de onmacht van de ontwikkelingslanden om hun schuldverplichtingen na te komen. De opties A en C ter verlichting van de schuld van de lage inkomenslanden betekenen een concrete erkenning van de rijke landen dat ze substantieel moeten bijdragen tot de oplossing van het schuldprobleem. Optie B, waartoe België neigt, laat de schuldenlast verder bestaan.

Men kan zich afvragen of de keuze voor opties A of C budgettair realiseerbaar is. Voor de schulden van staat tot staat heeft de kwijtschelding van de terugbetalingen door de Afrikaanse lage inkomenslanden over een periode van 10 jaar betrekking op relatief kleine bedragen. Ze liggen tussen 40 miljoen F in 1988 en 320 miljoen F in 1997.

Een gedeeltelijke kwijtschelding van de schuld van de Afrikaanse lage inkomenslanden aan de Nationale DelcredereDienst (NDD) stelt voor de globale balans van deze Dienst geen probleem. Zoals blijkt uit tabel 6 heeft de NDD zijn schuldvorderingen (in de boekhoudkundige terminologie "vorderingen uit hoofde van schadevergoedingen") op Afrikaanse en andere debiteurs voor meer dan 50 % afgeschreven. Dit betekent dat de NDD een forse winst zou maken, indien hij twee derden van deze vorderingen zou kunnen recupereren⁴. Bovendien heeft de DelcredereDienst voor uitstaande risico's een reserve aangelegd, die einde 1987 nog altijd meer dan 7,5 miljard bedroeg, en maakt hij tot nog toe jaarlijks een bescheiden winst.

Analoge bemerkingen gelden voor de verrichtingen die de NDD uitvoert, niet voor eigen rekening, maar voor rekening van de Staat. Op deze rekening werd echter in 1986 en 1987 verlies gemaakt. Dit laatste is niet verwonderlijk: de NDD verzekert voor rekening van de Staat risico's die hij zelf niet wenst te dragen. De kans op niet-betaling is dus groter.

De toepassing van opties A (gedeeltelijke kwijtschelding) of C (intrestvoetverlaging) zou wel betekenen dat de jaarlijkse ontvangsten van de Delcreditedienst dalen en dat de Dienst in kasproblemen zou komen. Indien men als uitgangspunt neemt dat de Afrikaanse lage inkomenslanden wel de intrest op hun schuld, maar niet de aflossingen kunnen betalen, kan de jaarlijkse minder-ontvangst bij toepassing van optie A bijna 700 miljoen F en bij toepassing van optie C tussen 720 en 1020 miljoen F worden geraamd.

Tabel 6 : Nominale en boekwaarde van de vorderingen van de Nationale Delcreditedienst uit hoofde van schadevergoedingen (per einde boekjaar, mrd.F)

	1985	1986	1987
<u>Verzekering voor rekening van de NDD</u>			
Nominale waarde	27,2	31,4	37,1
Boekwaarde	13,9	15,3	17,7
Boekwaarde als % van nominale waarde	51,1	48,9	47,7
Voorziening voor risico's	10,5	9,3	7,8
<u>Verzekering voor rekening van de Staat</u>			
Nominale waarde	5,2	6,1	7,6
Boekwaarde	2,5	2,9	3,7
Boekwaarde als % van nominale waarde	48,9	48,3	48,5
Voorzieningen voor risico's	0,6	0,9	0,9

Bron : NDD, Jaarverslagen

Hij zou niet de nodige kasmiddelen hebben om crediteurs van vorderingen, die op de vervaldag niet werden voldaan, te vergoeden.

Het probleem van de NDD met opties A en C is er dus één van liquiditeit, niet van solvabiliteit. Het moet vanuit dit oogpunt worden geanalyseerd.

Indien uit de analyse zou blijken dat er inderdaad liquiditeitsproblemen rijzen, zijn verschillende oplossingen mogelijk. Het eenvoudigste zou zijn aan de NDD tijdelijke overbruggingskredieten toe te staan. Een andere formule kan erin bestaan een deel van de schuldvorderingen die overblijven bij toepassing van opties A en C, in jaarlijkse schijven te laten overnemen door het Fonds voor Ontwikkelingssamenwerking. Dit Fonds zou de Delcrederedienst dus uitbetalen. Het zou kunnen toelaten dat het debiteurland zijn resterende schuldverplichtingen in lokale munt voldoet.

Het eenvoudige bijpassen uit de Rijksbegroting van de minderontvangsten, die volgen uit opties A of C, zou voor de Nationale Delcrederedienst een onverwachte meeropbrengst op zijn vorderingen betekenen. Het is daarom niet verantwoord.

5. Bijkomende bemerkingen

5.1 Gelijke behandeling van debiteurlanden

Landen met hoge schulden halen uiteraard meer voordeel uit een proportionele schuldverlichting dan die met lage schulden. Landen zonder schulden halen er helemaal geen voordeel uit. Een hoge schuldenlast is gewoonlijk mede het resultaat van een inefficiënt economisch beleid. Schuldverlichting is dus een beloning voor verkwisting en impliceert een penaliserende van de spaarzaamheid en voorzichtigheid, en is daarom niet zinvol⁵.

Tegen dit argument kan men twee bezwaren formuleren. Ten eerste moet men onder normale omstandigheden eisen dat een debiteur zijn schuldverplichtingen nakomt. Wanneer de debiteur echter in een zodanige toestand terecht komt, dat hij redelijkerwijze niet aan

zijn verplichtingen kan voldoen, lijkt het beter dit te erkennen door een aanpassing van het contract d.w.z. door een verlaging van de hoofdsom of door een aanpassing van de andere voorwaarden. Ten tweede houdt een proportionele schuldverlichting in absolute termen een groter voordeel in voor de landen met de hoogste schulden. Maar men kan het argument ook omdraaien : in absolute termen blijft er voor die landen ook een grotere schuld bestaan. Proportionele schuldverlichting, zoals voorzien onder opties A en C van de Club van Parijs, lijkt daarom een redelijke oplossing voor het schuldenvraagstuk.

Men moet er zich wel van bewust zijn dat een probleem van ongelijke behandeling ontstaat indien men landen uitsluit van schuldverlichting op basis van hun te geringe schuldenlast. In het schema van de Club van Parijs is dit in principe het geval voor landen met een schuldendienst-uitvoerratio van minder dan 30 %. Deze landen worden duidelijk benadeeld ten overstaan van de landen met een hogere schuldendienst-uitvoerratio. Vanuit het standpunt van een gelijke behandeling voor gelijken zou het verkieslijk zijn het schema van de Club van Parijs uit te breiden tot alle (Afrikaanse) lage-inkomenslanden. De financiële kost hiervan zou relatief laag zijn. Het globaal bedrag van de betrokken publieke schuld zou door zulke uitbreiding stijgen van 59,5 tot 66 miljard dollar. In feite heeft de Club van Parijs de voorwaarden van hoge schuldenlast reeds in een drietal gevallen niet strikt toegepast (zie sectie 2 in fine).

Uiteraard zijn er oplossingen mogelijk voor het schuldenprobleem die meer aandacht besteden aan de landen met lage schuldenlast. Een voorbeeld daarvan is het CORDA-plan van J. DREZE en co-auteurs⁶. Dit plan voorziet dat de crediteurlanden afstand doen van al hun vorderingen en dat de intrest- en terugbetalingen, die na schuldverlichting overblijven, worden verdeeld onder de Afrikaanse (en Caraïbische en Stille-Oceaan-) landen volgens een verdeelsleutel die onafhankelijk is van de schuldenlast.

Naast voordelen stelt dit plan ook nieuwe problemen : een nieuw internationaal organisme voor inning en verdeling van de resterende verplichtingen moet worden opgericht ; de

verdeelsleutel van deze ontvangsten moet worden overeengekomen. Een akkoord hierover bereiken is zeker niet eenvoudig.

Onze voorkeur is in eerste instantie een afgesproken plan, nl. dat van de Club van Parijs, loyaal toe te passen en het zo mogelijk tot landen met lagere schuldenlast uit te breiden.

5.2 Gelijke behandeling van crediteurs

Het schema van schuldverlichting van de Club van Parijs roept twee vragen op in verband met de gelijke behandeling van crediteurs. Ten eerste, worden de verschillende publieke crediteurs gelijk behandeld? En ten tweede, is er gelijke behandeling van publieke en private crediteurs?

De eerste vraag werd in secties 2 en 3 behandeld. In termen van netto-aktuele waarde en van onmiddellijke ontvangstenstroom worden crediteurlanden die optie B verkiezen bevoordeeld vergeleken met landen die voor A of C opteren. Maar het akkoord tussen de crediteurlanden was deze opties als vergelijkbaar te beschouwen.

Toepassing van het schema van de Club van Parijs zal de capaciteit van de debiteurlanden verbeteren om de resterende schulden terug te betalen. Ze zou met name toelaten de schuldverplichtingen aan private schuldeisers te voldoen. Op zichzelf is dit argument aanvaardbaar. Maar men kan zich afvragen of de private schuldeisers niet het voorbeeld van de publieke zullen volgen en op hun beurt een deel van de schuld of van de interestverplichtingen kwijtschelden. Bovendien heeft het grootste deel van de schuld (bijna 7/8 van de lange-termijnschuld) van de Afrikaanse lage inkomenslanden een publiek karakter. Wil men de betrokken landen helpen, dan moet men eerst de belangrijkste component van het probleem aanpakken.

5.3 De Belgische schuldvorderingen op Zaïre

Onder de schulden van de Afrikaanse lage inkomenslanden aan België zijn die van Zaïre de belangrijkste. Ze vormen 65 % van de schulden uit leningen van Staat tot Staat en 60 % van de schulden aan de Nationale Delcreditedienst.

A priori is er geen reden om de vorderingen op Zaïre anders te behandelen dan die op andere landen. Vermits Zaïre, mits het tot een akkoord komt met het IMF, aan de voorwaarden van de Club van Parijs voldoet, gaat ons pleidooi voor reële schuldverlichting, d.w.z. voor opties A of C, in principe ook op voor Zaïre.

Vermits echter de Belgische ontwikkelingssamenwerking in het verleden proportioneel een vele grotere rol speelde in Zaïre dan elders, zou men kunnen overwegen een deel van de hulp aan Zaïre te gebruiken voor additionele schuldverlichting, d.w.z. bovenop opties A en C. Dit zou kunnen gebeuren door Zaïre de mogelijkheid te geven een deel van de resterende schuldverplichtingen te laten voldoen in lokale munt. Deze betalingen zouden worden gestort in een tegenwaardenfonds, dat gebruikt zou worden voor lokale bestedingen, en dat gezamenlijk door Zaïre en België beheerd zou worden.

De uiteindelijke beslissing over de schuldverlichting, die België aan Zaïre zou toestaan, zal uiteraard een deel moeten vormen van de regeling van de Belgisch-Zaïrese relaties.

6. Besluit

Op de economische wereldtop van Toronto van juni 1988 en in het kader van de Club van Parijs werden drie opties uitgewerkt om de schuld van de lage inkomenslanden met zware schuldenlast te verlichten. Optie A bestaat uit een kwijtschelding van één derde van de hoofdsom ; in deze optie wordt de schuld dus met één derde verlicht. Optie C, een verlaging van de intrestvoet met 3,5 %, brengt in de Belgische kontekst (met een marktintrestvoet van 8,5 %) een schuldverlichting mee van één vierde. Optie B echter, waarbij de respijt- en aflossingsperioden worden verlengd, brengt slechts een schuldverlichting van enkele percenten mee.

De Belgische regering heeft de schuld van de betrokken Afrikaanse landen, die is ontstaan uit leningen van Staat tot Staat, verminderd met 21,5 % door de aflossingen over de periode 1988-97

kwijt te schelden. Ten aanzien van de schulden aan de Nationale Delcrederedienst lijkt de regering te opteren voor optie B. Deze schulden bedragen bijna het drievoudige van de schulden van Staat tot Staat en er wordt een commerciële intrest op aangerekend. De intrestverplichtingen hierop zijn voor het jaar 1989 alleen al hoger dan het totale kwijtgescholden bedrag op de leningen van Staat tot Staat. De Belgische bijdrage tot de verlichting van de schuldenlast van de Afrikaanse lage inkomenslanden is dus miniem. Deze houding is weinig realistisch, omdat men niet kan verwachten dat de betrokken landen hun verplichtingen integraal zullen kunnen nakomen. Ze is moreel aanvechtbaar, omdat de verantwoordelijkheid voor het ontstaan van de schulden zowel bij de schuldeisende als bij de debiteurlanden ligt.

Bijlage : Actuele waarde van een schuld

Beschouw een schuld van 1 BF (Voor een andere hoofdsom S vermenigvuldigt men de hiernavolgende formules met S). Onderstel dat de aflossing moet gebeuren in gelijke schijven. Volgende symbolen worden gebruikt

$i \times 100 =$ marktintrestvoet

$r \times 100 =$ intrestvoet op de lening

$G =$ respijtperiode

$T - G =$ aflossingsperiode

De actuele waarde van de schuld is gelijk aan de som van drie termen.

- (1) de som van de geactualiseerde intrestbetalingen tijdens de respijtperiode

$$\frac{r}{i} \cdot \frac{1 - (1 + i)^{-G}}{1 - (1 + i)^{-1}}$$

- (2) de som van de geactualiseerde intrestbetalingen op het uitstaande deel van de hoofdsom tijdens de aflossingsperiode

$$\frac{r}{i} \cdot \frac{1 - (1 + i)^{-(T-G)}}{1 - (1 + i)^{-1}} \cdot \frac{1 - (1 + i)^{-G}}{1 - (1 + i)^{-1}} \cdot \frac{1 - (1 + i)^{-(T-G)}}{1 - (1 + i)^{-1}} \cdot \frac{1 - (1 + i)^{-(T-G)}}{1 - (1 + i)^{-1}}$$

- (3) de som van de geactualiseerde aflossingen

$$\frac{1}{T-G} \cdot \frac{1 - (1 + i)^{-(T-G)}}{1 - (1 + i)^{-1}} \cdot \frac{1 - (1 + i)^{-(T-G)}}{1 - (1 + i)^{-1}} \cdot \frac{1 - (1 + i)^{-(T-G)}}{1 - (1 + i)^{-1}}$$

De som van deze drie termen resulteert in een geactualiseerde waarde

$$VA = \frac{r}{i} + (1 - \frac{r}{i}) \cdot \frac{1}{T-G} \cdot (1+i)^{-G} [1 - (1+i)^{-(T-G)}] / i$$

Men ziet onmiddellijk dat indien de intrestvoet op de lening gelijk is aan de marktintrestvoet, de actuele waarde van de schuld gelijk is aan de hoofdsom van 1 BF. De duur van de respijt- en de aflossingsperiode heeft in dit geval geen effect op de actuele waarde.

Om de equivalente voorwaarden van schuldverlichting te berekenen, kan men uitgaan van een bepaalde actuele waarde VA die lager is dan 1 BF. Equivalente wijzen om de schuldverlichting tot stand te brengen zijn onder meer

- (1) een gedeeltelijke kwijtschelding gelijk aan $(1 - VA)$ BF met een behoud van de intrestvoet r en de respijt- en aflossingsperiode ;
- (2) een verlaging van de intrestvoet tot

$$r = i \left\{ VA - \frac{1}{T-G} [(1+i)^{-G} - (1+i)^{-T}] / i \right\} :$$

$$\left\{ 1 - \frac{1}{T-G} [(1+i)^{-G} - (1+i)^{-T}] / i \right\}$$

met behoud van de hoofdsom en van de respijt- en aflossingsperiode ;

- (3) de aanpassing van de respijtperiode tot

$$G = \ln \left\{ \frac{1}{T-G} [1 - (1+i)^{-(T-G)}] / i \cdot (1 - \frac{r}{i}) / (VA - \frac{r}{i}) \right\} : \ln(1+i)$$

met behoud van de hoofdsom, de intrestvoet en de aflossingsperiode ; deze aanpassing leidt enkel tot een equivalentie indien

$$VA - \frac{r}{i} > 0$$

of

$$i \cdot VA > r$$

- (4) de aanpassing van de aflossingsperiode (T - G) zodanig dat aan volgende voorwaarde is voldaan

$$[(VA - \frac{r}{i}) / (1 - \frac{r}{i})] \cdot (1+i)^{-(T-G)} = [1 - (1+i)^{-(T-G)}] / i$$

met behoud van de hoofdsom, de intrestvoet en de respijtperiode ; ook hier is een equivalentie enkel mogelijk indien

$$i \cdot VA > r$$

Uiteraard bestaan er combinaties van partiële kwijtschelding en wijzigingen in de intrestvoet, de respijtperiode en de aflossingsperiode, die eenzelfde schuldverlichting, d.w.z. eenzelfde daling van de actuele waarde van de schuld, bewerken.

VOETNOTEN

- 1 Voor de lijst van de Afrikaanse lage inkomenslanden zie sectie 2. De midden-inkomenslanden van Afrika ten Zuiden van de Sahara zijn : Botswana, Cameroun, Congo, Côte d'Ivoire, Gabon, Mauretius, Nigeria, Seychellen, Swaziland, Zimbabwe.
- 2 Zie "Paris Club Implements Menu Approach for Low-Income Countries", IMF Survey, 1989, blz. 103-104.
- 3 Voor eenzelfde definitie zie recent b.v. WILLIAMSON, J (1988), Voluntary Approaches to Debt Relief, Institute for International Economics.
- 4 Dit is waar zelfs indien men rekening houdt met het feit dat 5 à 10 % van het risico voor de oorspronkelijke crediteur blijft.
- 5 Zie b.v. BUITER, W. en T. SRINIVASAN (1987), Rewarding the Profligate and Punishing the Prudent and Poor : Some Recent Proposals for Debt Relief, World Development, vol. 15, blz. 411-417.
- 6 DREZE, J., KERVYN DE LETTENHOVE, A., PLATTEAU J.P., REDING, P. (1988), Une Proposition de "Coopération pour le Règlement des Dettes des Pays d'Afrique, des Caraïbes et du Pacifique" CORDA, mimeo.